

DR. ANTE TRUMBIĆ – NAČELNIK SPLITSKE OPĆINE¹

UDK 32-05Trumbić, A.(091)
352.075.2Trumbić, A.(497.583Split)“1905/1907“

dr. sc. IVO PERIĆ

Rad se bavi izborom dr. Ante Trumbića za načelnika splitske Općine, te kratkim periodom koji je Trumbić proveo na mjestu splitskog načelnika od kraja 1905. do 1907. godine.

Ključne riječi: dr. Ante Trumbić, općinski izbori, načelnik, splitska Općina

Pri popuni splitskog Općinskog vijeća u naknadnim izborima 1903. Trumbić je izabran za općinskog vijećnika, a odmah potom i za prvog prisjednika.² Prvi je prisjednik u odsutnosti općinskog načelnika zamjenjivao općinskog načelnika Vinka Milića.

Godine 1905. održani su novi, redovni izbori za općinska vijeća u Dalmaciji. Uoči izbora formiran je izborni odbor Hrvatske stranke, koji su sačinjavali: Lovro Borčić, Ivan Čulum, Edvard Grgić, Frane Ivanišević, Mate Jankov, Petar Katalinić, Vicko Mihaljević, Duje Mikačić, Vicko Milić i Ante Trumbić. Predsjednik odbora bio je L. Borčić, potpredsjednik A. Trumbić, a tajnik I. Bulić. Dana 19. srpnja 1905. taj je odbor izdao izborni proglas u kojem je istaknuto sljedeće: „Birači! Splitska općina, potresena najprije dugom stranačkom borbom, pak zahvaćena zaprekama financijskih neprilika, treba da s novim zastupstvom izađe u susret tolikim zahtjevima napretka, koji se osobito

Slika 1. Ante Trumbić kao mladi pravnik (Muzej grada Splita)

u gradu Splitu osjećaju. Potpunom pobjedom hrvatske misli, koja je podigla narodnu svijest našega čisto hrvatskoga pučanstva, nije se više bojati lomljave da se odbiju skrhani redovi tuđinskog namećaja. Naše borbe treba da se pretvore u plemenita natjecanja, ko će veće dobra svom zavičaju nasporiti. A i tu nam je, valja priznati, u velike olakšan posao povoljnim prilikama, u koje je zadnje doba dovedena općinska ekonomija. Novo općinsko zastupstvo može da na sigurnoj podlozi čini račune svoga upravljanja.“ Isti je odbor predložio

biračima i izbor novih općinskih vijećnika za sljedeće mandatno šestogodište (1905. – 1911.). Bili su to: u 1. izbornom tijelu (svi iz Splita): Lovro Borčić, Gajo Bulat, Frane Bulić, Edvard Grgić, Petar Katalinić, Juraj Kolombatović, Đuro Linardović, Ivan Manger, Vicko Mihaljević, Frano Nisiteo, Jakša Račić i Ante Zlendić. U 2. Izbornom tijelu iz Splita: Ivan Bućan, Špiro Buj, Ivan Bulić, Ivan Ćulum, Ivan Ilić, Mate Jankov, Edvard Karaman, Vinko Katalinić, Marko Mikačić i Miho Ozretić, iz Vranjica: Luka Grgić, iz Solina: Josip Šperac; u 3. Izbornom tijelu iz Splita: Vinko Milić, Filip Muljačić, Ante Roje, Ante Trumbić, Ante Zelić, Duje Kocejić-Bilan i Pavle Matošić, iz Žrnovice: Šimun Aljinović, iz Podstrane: Mate Banić, iz Jesenica: Frane Ivanišević i Juraj Kapić, iz Kučina: Jakov Matković.³

Ti kandidati izbornog odbora Hrvatske stranke bili su i izabrani. Izbori su održani 21., 22., 25. i 26. srpnja 1905. Tijekom tih izbora bilo je i grupa koje su dijelovale protiv kandidata Hrvatske stranke. Bili su to „realisti“ koje su predvodili Ivo Tartaglia i Prvislav Grisogono, zatim „državni činovnici“ koje su predvodili A. Štambuk i D. Buj, pa „radikalni autonomasi“ koje su predvodili Beppo Grisogono i Romeo Couarde, te „inquilini“ koje je predvodio Mate Mikačić.⁴ Po svršetku izbora tiskan je 27. srpnja 1905. letak Izbornog odbora neodvisnog građanstva, na kojem je, kao njegov izdatelj, bio označen Prvislav Grisogono. Taj je letak rasturan po Splitu. U njemu je isticano da u Splitu, uz „časne izuzetke“, obično ulaze u općinsko vijeće „samo osobne pristaše raznih načelničkih kandidata“. Navedeno je da su uoči i za tih izbora najprije iskazali svoje nezadovoljstvo „oni, kojima se htjelo ući u općinu, a ne htjeli ih novi gospodari“. Na čelu te grupe nezadovoljnika nalazio se Vid Morpurgo. Ukazivano je da su iz „pojedinih privilegiranih porodica“ bile kandidirane „po dvije, po tri osobe“ i to, na primjer, „od Katalinića stric, sinovac i zet, od Grgića dva brata, od Bulića stric i sinovac“. Među kandidatima – ukazivano je i dalje – nalazili su se neki pojedinci koji su bili vijećnici i u prethodnom sastavu općinskog vijeća (1899. – 1905.), a koji uopće nisu sudjelovali u radu vijeća „kao npr. Lovro Borčić, kojega nikada nema u Splitu, i P. Katalinić, koji je u šest godina prisustvovao cigloj jednoj sjednici općinskog vijeća“. Izborni odbor neodvisnog građanstva nije uspio sa svojim kandidatima, za koje je inače glasao „listom mlađi naraštaj“. U letku je nakraju kazano da kandidati Hrvatske stranke, koji uđu u novo općinsko vijeće, pred spoznajom da u Splitu ima i njihovih protivnika, „imat će što da razmišljaju“, a „oni koji ne poznaju

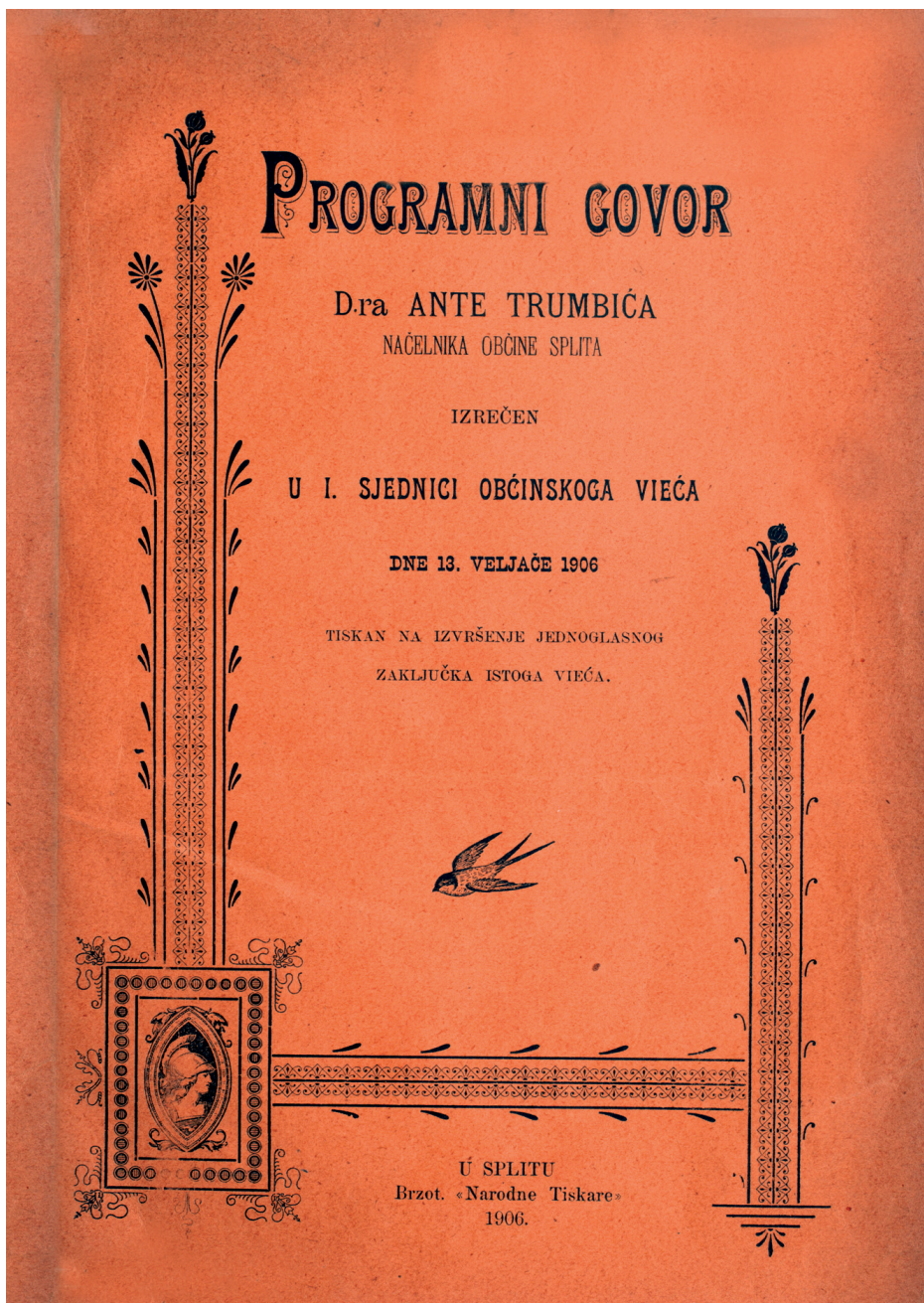
splitske odnošaje“ da su u prilici, na primjeru tih izbora, „da nešto nauče“. Taj svoj protest nezadovoljnici su završili riječima: „Ovo su i Splitu zadnji izbori po staroj školi“.⁵

Slika 2. Sv. Petar na Lučcu oko 1910. (Muzej grada Splita)

Konstituiranje novoizabranog općinskog vijeća u Splitu izvršeno je 29. studenoga 1905. Za općinskog načelnika izabran je Ante Trumbić (sa 34 glasa od ukupno 35 prisutnih vijećnika). Za općinske prisjednike izabrani su: Vicko Katalinić, Ivan Bulić, Jakša Račić, Juraj Kapić, Marko Mikačić i Pavle Matošić. Novoizabrana općinska uprava dala je potom svečano obećanje pred kotarskim poglavarom A. Pichlerom, koji je također bio prisutan na toj konstituirajućoj sjednici općinskog vijeća.⁶ Informirajući o tom konstituiranju, „Sloboda“ je isticala da je opće, pa i njeno mišljenje, da su u općinsku upravu „ukupno birani najbolji elementi iz novog općinskog vijeća, koje baš ne obiluje sposobnim silama“. Za Trumbića je istaknuto da je bio „najspособniji kandidat za načelnika splitskog“ i da će on „odgovorit nadama“ koje Split, taj dotad „zapušteni grad budućnosti“, s pravom „u njega polaže“.⁷ Dužnost općinskog načelnika, kao i dužnosti općinskih prisjednika, obavljane su besplatno.

Izborom Ante Trumbića za splitskog općinskog načelnika ukazana mu je još jedna javna čast, ali istodobno i nametnuta još jedna pred javnošću odgo-

Slika 3. Programni govor dr. Ante Trumbića (Muzej grada Splita)

vorna radna obaveza.⁸ Zadaci koji su stajali pred splitskim općinskim vijećem pod Trumbićevim načelništvom, vidljivi su iz Trumbićeva programatskog govora, održanog 13. veljače 1906. na prvoj radnoj sjednici tog vijeća. U uvodnom dijelu svog govora Trumbić je istakao da je prethodno općinsko vijeće podosta učinilo, ali da je i novom vijeću ostalo „još mnogo posla na svakom polju obćinske radinosti, tim više, što se svaki dan otvaraju nove javne potrebe i pojavljuju novi zahtjevi kao neizbježiva posljedica novih vremena i rastuće važnosti ovoga našega milog grada“. Iako je Split „znamenita točka ne samo u hrvatskoj domovini, nego i na evropskom jugu“, njegov dotadašnji razvitak nije bio srazmjernan „važnosti njegova položaja“. Uz razne druge zapreke najviše je kočilo razvitak Splita to što nije imao željezničkog spoja ni s Bosnom i Hercegovinom, ni s ostalim zemljama Monarhije. Uvjeren da će se ti prometni spojevi uspostaviti u što skorije vrijeme, on je kazao da se za to željeno postignuće treba pripremiti. U svom će se djelovanju općinska uprava „držati strogo zakona i pravice, znajući da se bez toga ne da steći javno povjerenje i pouzdanje“. Ta će uprava – naglašavao je Trumbić – podupirati sve što služi

Slika 4. Zgrada Hrvatske štamparije Trumbić i drug (Muzej grada Splita)

razvojnim interesima Splita i splitske općine. Podupirat će izgradnju nove pokrajinske bolnice u Splitu, za što su zainteresirani stanovnici ne samo splitske općine, već i stanovnici okolnih općina. Brinut će se za otvaranje novih osnovnih škola u gradu, kao i za ustanovljenje osnovnih škola u Sitnom i Slatinama. Podupirat će ostvarivanje potrebe da se u Splitu otvori škola za obrtno risanje, da se izgradi nova zgrada za veliku realku, kao i dodatno krilo gimnazijske zgrade. Nastojat će da se preuredi općinsko redarstvo. Potrebnu brigu posvetit će uređenju općinskog vodovoda i razvodnoj vodovodnoj mreži. Voda će biti filtrirana, a odašiljat će se i pod jačom presijom. Nastojat će da se i u okolnim selima osigura zdrava pitka voda. Posebna pažnja bit će posvećena izgradnji putova na području Lovreta i prema Bačvicama do kupališta. Znatna pažnja bit će posvećena izgradnji i poljskih i seoskih putova. Trebat će – ukazivao je Trumbić – zauzeti stav i u pogledu javne rasvjete: da li da postojeća plinara ostane i dalje u privatnim rukama ili da općina vodi javnu rasvjetu u svojoj režiji. Neophodno je utvrditi i urbanistički plan radi odgovarajućeg širenja grada. Bit će potrebno izgraditi novo, centralno gradsko groblje. Vodit će se briga i o daljnjem uređenju Marjana kako bi on bio dostupan i „kolnom i osobnom prometu“. Općinska će uprava morati voditi brigu i o specifičnim interesima težaka i radnika, potičući ih osobito na udruživanje, zasnovano na radu i štednji. Uza sve to, ona će, što je činjeno i do tada s posebnom budnošću i brigom, čuvati i razvijati općinsku autonomiju.⁹

Ostvarenje tih i drugih zadataka zahtijevalo je podosta napora. Svjestan tih napora, Trumbić je svoje načelništvo i doživljavao „ne kao počast, već kao golemu žrtvu“.¹⁰ Ali, uza sve osobne žrtve, on je dužnost općinskog načelnika obavljao savjesno i dobro, upravo tako kako se to i očekivalo od njega.

BILJEŠKE

- 1 Ovaj rad pretisak je poglavlja *Načelnik splitske općine* iz knjige Ive Perića: *Ante Trumbić na dalmatinskom političkom poprištu*. Knjiga je objavljena 1984. godine u nakladništvu Muzeja grada Splita.
- 2 Nekoliko autobiografskih bilježaka dra Ante Trumbića. *Jadranski dnevnik*, 18. XI. 1938., 4.
- 3 Sveučilišna knjižnica u Splitu, Ostavština Ante Trumbića, M 536.
- 4 Odboru nezavisnoga gragjanstva. *Naše jedinstvo*, 3. VIII. 1905., 3.
- 5 Sveučilišna knjižnica u Splitu, Ostavština Ante Trumbića, M 536.
- 6 Biranje opć. uprave u Spljetu, *Naše jedinstvo*, 29. XI. 1905., 3.
- 7 *Nova općinska uprava*. Sloboda, 30. XI. 1905., 7.

- 8 Predan svom veoma traženom odvjetničkom poslu i veoma razgranatom političkom radu izgledalo je kao da Trumbić i ne misli na formiranje vlastitog obiteljskog života. Njegov prijatelj i politički istomišljenik, Frano Supilo, koji je ostao neženja tijekom cijeloga svoga života, poticao ga je da se oženi. Kad je Trumbić izabran za zastupnika u Carevinskom vijeću 1897., Supilo mu je čestitao na izboru i usput, podsjećajući ga na ženidbu, pisao u šaljivom tonu: „Nego znaš što bi ti ja savjetovao: pošto ćeš biti sad *estradni deputat* nađi koju od 100.000 fior. pak se liepo oženi, a advokaturu spravi u ormar.“ Hamdija Hajdarović, Rafo Arneri, Hrvoje Morović, Marija Nemeć: Korespondencija Frana Supila iz perioda 1891-1914, Arhivski vjesnik, Zagreb VI/1963, br. 1, 79. Trumbić se oženio pokasno, u 42. godini života s Anom Karaman (sestrom Ljuba Karamana, povjesničara umjetnosti, arheologa i konzervatora). Bilo je to 10. II. 1906. Vjenčanje. *Sloboda*, 14. II. 1906., 7. Frano Supilo je, pišući Trumbiću 23. IX 1906., bio znatiželjan, pa je pitao Trumbića: „Ima li što nova? Kad će spljetski lord mayor dobiti prijestolonasljed?“ Hamdija Hajdarović, Rafo Arneri, Hrvoje Morović, Marija Nemeć: Korespondencija Frana Supila iz perioda 1891-1914, Arhivski vjesnik, Zagreb VI/1963, br. 1, 152. Međutim u tom pogledu nije bilo ništa novo. Bračni par Trumbić trajno je ostao bez djece.
- 9 Programni govor Dra Ante Trumbića načelnika občine Splita izrečen u I. sjednici Obćinskog vieća dne 13. veljače 1906. tiskan na izvršenje jednoglasnog zaključka istog vieća, Split 1906., 3-12.
- 10 Isto.

DR ANTE TRUMBIĆ – MAYOR OF SPLIT

Summary

This paper discusses council elections and the short mayoral tenure of dr Ante Trumbić in the period 1905 – 1907. The paper is a reprint of the chapter *Načelnik splitske općine* from the book by Ivo Perić, *Ante Trumbić na dalmatinskom političkom poprištu*. The book was published in 1984 by the City of Split Museum Publishing.